

PLATÓ; ESBORRANY DE BIOGRAFIA

Ramon ALCOBERRO

CONTEXT HISTÒRIC (evolució social d'Atenes al s. IV a.C.)

El s. IV a.C. a Atenes està marcat per les conseqüències de la derrota d'Atenes en la guerra del Peloponès. L'any 404 a.C. cau Atenes i això significa l'esfondrament de tot el món intel·lectual bastit per Pèricles. El s.IV és un moment de crisi i reconstrucció. L'idealisme i la teoria política de Plató (el filòsof-rei com a unió de poder i saber) és incompreensible fora d'aquest marc social i de la dificultat per trobar un marc de convivència social un cop constatada la crisi de la democràcia. La mort de Sòcrates l'any 399 a.C. simbolitza en certa manera la decadència espiritual viscuda com un drama personal però amb repercussió global, perquè vol dir que la ciutat ja no té capacitat per suportar la crítica. Atenes, que s'havia construït al voltant del debat i discussió a l'Àgora, ja és incapaç d'assumir la provocació i la llibertat de pensament que representa Sòcrates. Plató serà molt conscient d'aquesta crisi.

El s. IV és una època de crisi de l'Àgora i pateix lluita de classes molt forta. La guerra del Peloponès havia trencat l'equilibri tradicional de la vida a Atenes. Els pagesos pobres s'arruïnen per causa de la guerra, es veuen obligats a malvendre les seves terres als grans terratinents, i emigren a la ciutat, provocant un augment de l'atur i de la proletarització; els rics organitzen una mena de clubs polítics anomenats HETARIES i els pobres busquen també organitzar-se pel seu compte a les anomenades THIASIES que al principi eren grups o confraries religioses i van anar evolucionant fins a esdevenir en una mena de sindicats d'artesans que usaven mètodes violents per defensar-se.

Fins i tot es nota una decadència de la família: no endebades Sòcrates havia estat acusat de corrompre els joves i de ser crític respecte a la tradició. El pensament de Plató cal inscriure'l en aquesta circumstància política i social. El conservadorisme polític palès en la seva obra és inseparable de la sensació de decadència que es nota arreu en la ciutat. Com a conseqüència de la derrota hi ha una crisi intel·lectual a Atenes i Plató n'és un exponent privilegiat. La teoria de les Idees, fins i tot, pot ser interpretada políticament com a recerca dels models morals perduts amb la decadència de la polis.

PLATÓ: BIOGRAFIA

Per endinsar-se en la biografia de Plató cal posar l'accent en cinc grans qüestions, que interpenetren biografia i obra; com a membre d'una de les famílies més tradicionals d'Atenes i com a deixeble de Sòcrates (al cap i a la fi una víctima de la democràcia) la seva peripècia biogràfica és digna d'especial significació:

1. FAMÍLIA ARISTOCRÀTICA.

Plató va néixer a Atenes l'any 427 a.C., un any després de la mort de Pèricles. Pertanyia a una família de la noblesa tradicional. El seu vertader nom era

Aristocles. "Plató" és un sobrenom que significa: "el d'esquena ampla". Per part de pare té com a avantpassats el darrer rei d'Atenes, i la seva mare estava emparentada amb Soló, legislador llegendari de la ciutat i membre del grup dels Set Savis. Dos dels seus oncles per part de la família materna, Càrmides i Críties, van formar part dels trenta tirans proespartans i especialment Críties era considerat un ultra del partit conservador. El fet de pertànyer a una família aristocràtica va permetre que fos educat pels millors mestres de l'època. Els seus vincles familiars, així com l'educació que rebé, li donaren l'oportunitat d'introduir-se aviat en els principals grups polítics d'Atenes.

2. INFLUÈNCIA DE SÒCRATES. ("El més just dels homes")

Plató va ser al principi alumne del sofista Cràtil, seguidor d'Heràclit i posteriorment de Sòcrates. Si hem de creure el que ens explica a la *Carta VII*, que és una mena d'autobiografia seva, de jove se sentí cridat per la poesia i la política, però, quan als divuit anys conegué a Sòcrates, el seu mestre i el seu exemple el trasbalsaren tant que va estripar tots els drames que fins llavors havia escrit i decidí dedicar-se a la filosofia. Diversos esdeveniments consecutius: El govern dels trenta tirans, el breu període de fràgil estabilitat democràtica que el seguí i, especialment, la injusta condemna de Sòcrates el portaren a creure en la necessitat d'una profunda reforma de la vida pública.

Sòcrates tenia 63 anys i Plató poc més de 20 quan van entrar en relació, l'any 408. Plató fou el deixeble més conegut de Sòcrates, però possiblement no pas el qui el seguí més al peu de la lletra. Plató fa més una versió original del socratism que no pas una continuació estricta. No va estar present en el grup d'amics que van acompanyar Sòcrates quan aquest prengué la cicuta a la presó cosa que potser indica que havia fugit a l'exili o que no era apreciat per part dels anomenats "socràtics menors".

EXILI: RELACIÓ AMB ELS PITAGÒRICS.

Després de la mort de Sòcrates, Plató inicià un llarg període de viatges fins l'any 361. Visqué a Mègara (una ciutat a 42 quilòmetres d'Atenes, coneguda per l'habilitat dels seus arquitectes i on tenia escola el seu amic, el matemàtic pitagòric Euclides), a Corint, a Egipte (on possiblement va conèixer la doctrina dels sacerdots del país), i a Tarent (una colònia fundada pels espartans, al sud d'Itàlia, o Magna Grècia). És en aquesta darrera ciutat on conegué el pitagòric Arquites, qui, a més d'exercir una forta influència en el seu pensament, el posà en contacte amb Dionís el Vell, tirà de Siracusa, (ciutat del sud-est de Sicília). Els pitagòrics eren un grup políticament molt conservador i molt preocupat per la puresa de la tradició, idees amb que Plató simpatitzava clarament.

A un nivell més conceptual, Plató recull dels pitagòrics que la matemàtica és el model de ciència demostrativa. També assumeix la creença que hi ha dos nivells de realitat diferents:

1. Nivell dels objectes.
2. Nivell del concepte.

La "Teoria de les idees" que diferencia entre el sensible i el concepte té antecedent pitagòric (diferència entre el nombre i l'objecte). També el van influir en la idea de crear un grup de deixebles que vivien més o menys junts. L'Acadèmia platònica recull el model de la comunitat pitagòrica

4.VIATGES A SIRACUSA (Reforma de la Polis)

Possiblement abans de viatjar a Sicília, Plató ja havia concebut un model ideal d'Estat, que tractà de portar a la pràctica a Siracusa, on governava el tirà Dionís el Vell. Dionís (c. 430-367 a.C), era un polític de mètodes brutals, però d'una gran cultura, que creia poder recolzar-se en Plató i en els pitagòrics per reforçar el seu poder.

Però el pas de la teoria a la pràctica va ser difícil: Dionís era un dictador amb mètodes de govern brutals i acabà barallat amb el filòsof. Segons la llegenda el feu tancar presoner a les pedreres de Siracusa (a Siracusa hi ha una cova presó coneguda encara avui amb el nom de "l'orella de Dionís"), fins que finalment vengué Plató com a esclau. Rescatat casualment per un amic, tornà a Atenes l'any 387 a.C. on fundà l'Acadèmia.

Quan Dionís II puja al tron de Siracusa, Plató fa un segon viatge per intentar una altra vegada organitzar-hi el seu Estat ideal, el 367 a.C. fracassa per segona vegada. El 361 a. C. és convidat insistentment per Dionís II i encara fa un darrer viatge, que tampoc no és satisfactori. Després d'aquest tercer intent, s'establí definitivament a Atenes i es dedicà en cos i ànima a la seva vocació literària i docent fins que morí, l'any 347. Plató creu que s'ha d'instaurar l'aristocràcia o dictadura del filòsof-rei, només pot governar bé aquell qui coneix la Idea de Bé. El poder i el coneixement han d'anar de la mà i el governant no pot ser un qualsevol. El govern només el mereix el qui sap, el qui ha dedicat la vida a esbrinar les Idees i a purificar l'ànima.

5.ACADÈMIA PLATÒNICA (La creació d'un espai dedicat a la saviesa)

Rep aquest nom per haver estat fundada per Plató als jardins consagrats al heroi atenès Academos. La principal funció de la comunitat era la del culte a les muses però junt amb ell es va desenvolupar una intensa activitat filosòfica i científica, aquesta última especialment a les esferes de la matemàtica, la música, l'astronomia i la divisió i classificació, totes elles considerades per Plató com introducció a la dialèctica. Plató a través de l'Acadèmia pretenia també, en bona part, influir en la política grega a través de l'educació de les elits del moment que assistien als seus cursos. Convé recordar que també hi feien classes altres savis de l'època, especialment en l'àmbit matemàtic.

L'Acadèmia platònica va tenir una llarga vida; de fet persistí fins el 529 d.C. en que fou tancada pel decret de l'emperador Justinià. Tradicionalment es distingeixen tres etapes en la vida de l'Acadèmia.

1. *Acadèmia Antiga*: que té com a principal representant a ESPEUSIP (ca 407/339 a.C.); predominen les idees pitagòriques, s'insisteix en el poder cognoscitiu de la percepció, s'investiga els graus del saber i apareixen alguns traços ascètics barrejats amb altres hedonistes.

2. *Acadèmia Mitjana*: Té com a principal representant a ARCESILAU (ca. 315/14-ca. 241/40)

Característics d'aquest període són l'antidogmatisme i l'escepticisme moderat en la teoria del coneixement.

3. *Acadèmia Nova*: Té com a principal representant a CARNÈADES (ca.214-129).Aquest període no es distingeix molt del anterior, però afegeix a l'antidogmatisme el probabilisme.